

MEN VINDT LIMBURG ZELFS IN HET HAAGSE ZUIDERPARK

door

J. A. NIJKAMP

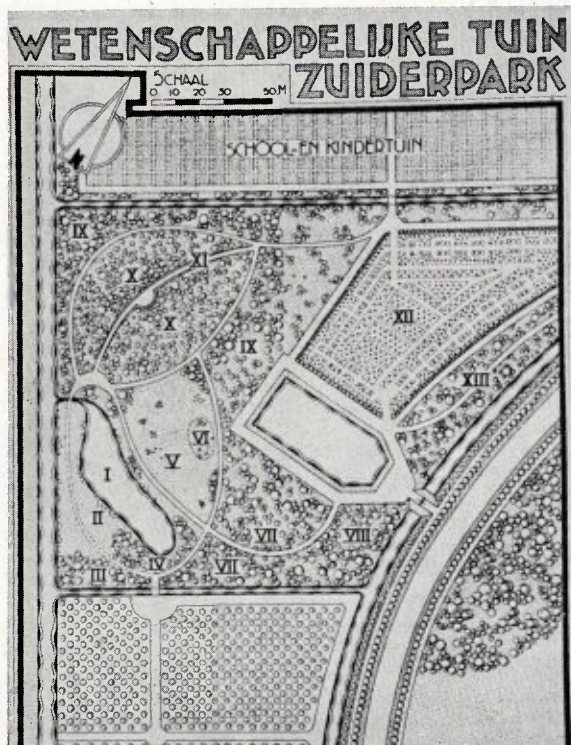
Tot de vele goede dingen, die het gemeentebestuur van Den Haag deed ter ondersteuning van het biologieonderwijs op de scholen, behoort stellig de stichting van de Wetenschappelijke tuin in het Zuiderpark. Deze Wetenschappelijke tuin zie ik als de ideale vorm van het door Dr. Jac. P. Thijssen zo warm verdedigde „instructieve plantsoen”.

In 1933 werd op een terrein van ruim 3 ha met de aanleg begonnen. De tuin omvat een systematisch botanisch gedeelte (in hoofdzaak Nederlandse wilde planten) (XII), een bescheiden, maar zorgvuldig samengestelde, dendrologische collectie (XIII) en de landschapstuin (I t.e.m. XI). Over dit laatste deel van de tuin zou ik u aan de hand van het kaartje in het volgende artikel graag iets vertellen.

Als we onze wandeling beginnen bij I moeten

we ons het lage Holland voorstellen met zijn veenplassen vol waterplanten als waterlelie, kikkerbeet, fonteinkruiden, waterviolier en krabbescheer. Waar het water ondieper wordt groeien lis, lisdodde, riet, waterweegbree, egelskop en zwanenbloem, terwijl de moerassige oever aan de Noordzijde van het vroege voorjaar tot de late herfst een bloemenkleed draagt (dotter, gele lis, wederik, wilgeroosje, kattestaart en vele andere). Fraaier is nog de als onbemest hooiland behandelde Zuidelijke oever (II). Na een wat aarzelend begin met reukgras, zeggen en kievitsbloemen komt er een kleurige bloemenwei met honderden orchideetjes (handekenskruid, riet-, gevlekte- en wespenorchis), ratelaar, Sint Janskruid, blauwe knoop, kale jonker en nog veel meer. Op plaatsen waar nooit gemaaid wordt komt al spoedig een opslag van elzen en wilgen, waaruit zich het elzenbroek (III) ontwikkelt. Tussen de bomen slingeren zich de lianen van hop en bitterzoet en de bodem is bedekt met bramen en brandnetels. Als in het voorjaar fluitekruid en koekoeksbloem langs het paadje in volle bloei staan, is het een feest daar te zijn. Op de zuurdere plaatsen vestigen zich berk, vuilboom, gagel en varens (IV).

Van het lage en natte Holland stappen we over naar de hoge en arme zandgronden van de Veluwe. De struikheidegemeenschap (V) komt hier voor met de drie bremsoorten, gaspeldoorn en jeneverbes, en aan de randen zijn enkele berken en een paar grove dennen opgeslagen; op de wat lagere gedeelten bloeien dophei en waternavel. Als de mens niet ingrijpt door de heide met schapen te beweiden, door plaggen te steken of de heide te maaien of af te branden dan ontwikkelt zich het zomer-eikenberkenbos (VII). De bodem is er bedekt door bochtige smele en een wirwar van over de grond kruipende kamperfoelie, waartussen bosbes, dal-kruid, lelietjes der dalen, valse salie, bramen, adelaarsvarens en wijfjesvarens groeien. Naast eik en berk vinden we ratelpopulier, vuilboom en lijsterbes. Als de bodem iets minder uitgeleend is, (VIII) vinden we ook hulst en is de

Een wegwant in „Limburg” met Aronskelk in vrucht, bloeiende Bosrank en Fuchs' Kruiskruid.

Foto H. M. C. Gerritsen.

ondergroei wat rijker.

Heel mooie bossen treffen we in het oosten van ons land aan. De eik groeit hier samen met de haagbeuk en al ontbreekt de laatste wel eens, de begeleidende heesters en bomen zijn toch typerend. Onder de donkere beuken (IX) weten zich, op de klimop na, weinig planten te handhaven, maar tussen de eiken vinden we hazelaar, wegedoorn, zoete kers, vogelkers, kornoelje en daaronder bloeien in het voorjaar viooltjes, primula's, bosanemonen, daslook, aronskelken, bingelkruid en maagdepalm (IX). Is het bos vochtig dan vindt men heksenkruid, bosandoorn, muskuskruid, klaverzuring en parelgras; langs beekjes staan mannetjes- en wijfjesvaren en goudveil.

Een merkwaardig deel van ons land is het krijt van Zuid-Limburg. De kalkrijke hellingen zijn begroeid met het drogere type van het eiken-haagbeukenbos. Hondсроos, egelantier en

sleedoorn zijn vaak bedekt met wilde *clematis* (X). Opvallend mooi zijn de bermen van de holle wegen (XI). Zijn ze zonnig en droog dan vindt men er veel rijk bloeiende planten als borstelkrans, thijm, marjolein, gele dovenetel en grootbloemmuur. Rijk zijn ook de Maasweiden waar we herfsttijloos en kruisbladwalstro treffen en de rivierdijken met veldsalie, kruisdistel en vetkruid.

Bij de Maasweide en de rivierdijk zijn we weer terug bij ons uitgangspunt en vanaf de dijk kijken we op de plas. De bruine en groene kikker zetten hier hun eieren af, eenden brengen er hun jongen groot en in het riet nestelen waterhoen en kleine karekiet. Op rustige tijden komt de blauwe reiger vissen en de woelrat knaagt aan de stengels van het riet. Langs de hei zien we op zonnige dagen hagedissen en de gladde slang, waarvan wij zelfs jongen vinden. De merels hebben we niet kunnen leren, dat ze

in dit landschap niet thuis horen; ze maken er in het voorjaar beschutte grondnesten. De fauna van het eiken-berkenbos is natuurlijk arm. Er broedt een enkele kraai, soms een ransuil of specht en in de nestkastjes huizen kool- en pimpelmezen. Veel rijker is het leven in het eiken-haagbeukenbos. Zangvogels profiteren van de dichte dekking en de voedselrijkdom. Lijster, heggemus, roodborst, tuinfluiter, zwartkopje, fitis, roodstaart en tortelduif behoren tot de regelmatige broedvogels. Op warme vochtige dagen kruipen er heel wat slakken, waarbij de grote wijngaardslak in de holle weg het meest opvalt. Hier vinden we ook veel bosspitsmuizen, bosmuizen en rosse woelmuizen. Voor een das is de tuin te klein, maar bunzing en hermelijn komen er wel voor; de eerste heeft meestal zijn hol in de verbreding van de holle weg. Ondanks deze roofdieren wist de haas zich tot voor kort te handhaven. Na de komst van de konijnen zien we hem echter niet meer. Tijdens de trek worden vele vogelsoorten waargenomen. Stipt op tijd zijn altijd bonte vliegenvanger en houtsnip. Gezien werden zelfs bladkoninkje, waterral en roerdomp.

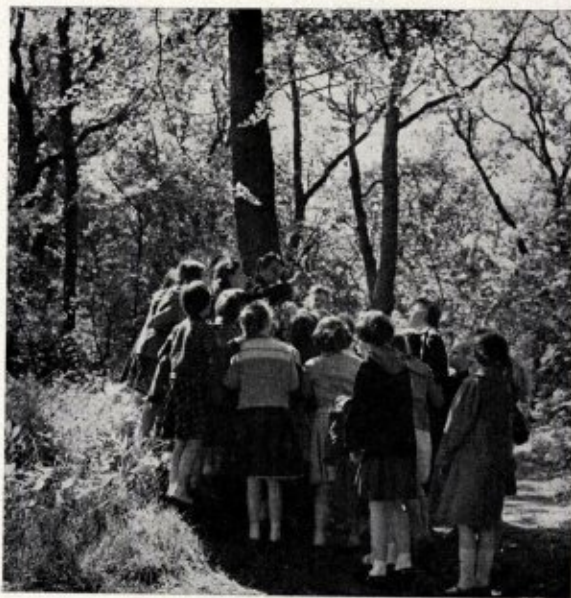
Het spreekt vanzelf, dat de ontwikkeling van al deze landschappen slechts mogelijk was door het aanbrengen van de grondsoorten, die voor die landschappen karakteristiek zijn. In Zuid-Limburg werden karrevrachten mergel verwerkt en voor de heide en het arme eiken-berkenbos waren honderden kubieke meters kalkarm zand nodig.

Tussen 1940 en 1950 werd er om begrijpelijke redenen aan het onderhoud van de tuin weinig gedaan. De sloten moesten echter wel geschoond worden en daarbij werd helaas de bagger over de bosgrond uitgespreid. De gevolgen bleven niet uit: de hele tuin werd overwoekerd door zevenblad, brandnetel en kleeftkruid. Omstreeks 1953 werd de restauratie van de landschapstuin onder de dagelijkse leiding van de adjunct-conservator C. S w e n n e n krachtadig ter hand genomen en thans is de tuin mooier dan ooit tevoren.

Getracht wordt een zo juist mogelijk beeld van het betreffende landschap te vormen zonder echter te proberen „precies het boekje te volgen“. Plantensociologen zullen dus in de tuin wel eens een fout kunnen ontdekken, maar we troosten ons met de gedachte, dat dit zelfs buiten wel eens het geval is. Bijzondere zorg

wordt besteed aan het zaaien en inplanten van de juiste grassen en cypergrassen. Spontaan ontwikkelen zich vele paddestoelen, maar met de mosflora wil het nog niet erg lukken.

Het onderhoud van een op boven beschreven wijze ingericht instructief plantsoen is een zaak van nooit aflatende zorg en het is een illusie te menen, dat dit door kinderen of zelfs een willekeurige tuinman kan worden gedaan. In de maand april moet de heide met de heggescbaar „getopt“ worden, het Maasweitje en het schrale hooiland moeten niet te vroeg, maar vooral ook niet te laat gemaaid worden; de plekken met *Adoxa* en klaverzuring mogen niet onder een te dik bladerdek liggen in het voorjaar en in de winter moet al gedacht worden aan het scheppen van voldoende licht voor de bermen van de holle weg in de zomer. Zó zijn er honderd en één kleinigheden, waarop gelet moet worden en dan nog treden er vaak verrassingen op. In de winter verschijnen de spreuwen soms bij tienduizenden en als wij ze niet door wekelang ratelen verdrijven, zijn onze arme zandgronden bedorven; in de zomer kiezen honderden eenden ons plasje uit om er te ruïen, maar als we dit toelaten verstikt de hele vegetatie in korte tijd onder het eendekroos. De grootste

Op excursie in de wetenschappelijke tuin

lastposten zijn de merels, die de tuin in veel te groot aantal bevolken of minstens als fourageplaats gebruiken. Zij hebben de hinderlijke gewoonte overal langs vaste randen te pikken. Waar de paden door een steenrand zijn afgezet, pikken ze smalle gootjes aan de binnenkant, maar hetzelfde doen zij rond een pas geplant en goed aangedrukt polletje. Daardoor liggen de planten, die de ene dag gepoot zijn de volgende dag vaak weer los. Het planten wordt op deze wijze vaak een wedstrijd in slimheid en uithoudingsvermogen.

De landschappentuin is te kwetsbaar om hem zonder meer open te stellen voor het publiek, maar ieder, die schriftelijk toestemming vraagt,

ontvangt een kaart voor een jaar. Betreding buiten de paden en het plukken van bloemen kan onder geen voorwaarde worden toegestaan. Het hele jaar wordt de tuin door duizenden leerlingen onder geleide bezocht en in de mooiste tijden organiseert de Dienst van de Gemeentelijke School- en Kindertuinen, waaronder de Wetenschappelijke tuin ressorteert, ook excursies voor volwassenen, die in alle Haagse dagbladen worden aangekondigd. De grote belangstelling, die hiervoor bestaat, bewijst, dat het gemeentebestuur met de stichting van deze tuin niet alleen de jeugd, maar ook de ouderen een grote dienst bewees.

